

Реферат на тему: "Кнут Гамсун. Життя та творчість"

Кнут Гамсун

Реферат на тему:

Кнут Гамсун

Кнутом Гамсун — один з найбільших письменників Норвегії, витончений художник, геніальний поет. До того ж ім'я Гамсуна викликає в людей суперечливі почуття: одне лише його згадування грозить перетворити саму звичайну розмову у тверду дискусію. Чому? Так тому що ми дотепер не знаємо, як до нього відноситися. Як до політика чи письменника? Як до патріота чи колабораціоніста? Навіть рішення норвезького суспільства, яке засудило Гамсуна за колабораціонізм, не змусить нас сказати, що Кнут Гамсун — фашист. Що таке фашизм Гамсуна? Це: стійка ворожість до англійської цивілізації плюс відраза до технократичного процесу, який кардинально змінив образ міського життя на початку двадцятого століття.

Гамсун створив сотні найтонших і живих психологічних портретів — навряд чи в історії світової літератури можна знайти автора, який би відрізнявся настільки різноманітним феєрверком героїв. Але твори Гамсуна — це не просто "сухі" історії про життя людей, адже в той же час (якщо не в першу чергу) це ще і поезія, оспівування природи, її обожнювання. Його твори дихають природою.

Гамсун з легкістю грає з читачем, впливаючи на його свідомість і почуття, викликаючи найрізноманітніші емоції і думки. При цьому мова для письменника залишається не більш ніж засобом, вона не намагається його прикрасити, часом, навіть навпаки — інш раз навмисно додає грубуваті і "необтесані" фрази: таким чином, Гамсун практично знущається з письменників, яких так турбує вичурність їхніх творів (про літературну кризу (у світі й у Норвегії) Гамсун говорить ще на початку своєї творчості, де критикує модні в ті часи стилістичні захоплення і відсутність особистісних портретів).

Кнут Гамсун (1859 — 1952, дійсне прізвище — Педерсен) прожив довге життя, більш сімдесятьох років тривали його літературна кар'єра. Світову популярність Гамсуну приніс роман "Голод", вперше опублікований повністю у 1889 р. "Голод" — багато в чому автобіографічний твір, який розповідає про життя і страждання молодого інтелігента в Христіанії, що марне намагається себе прокормити за допомогою публікації своїх статей у періодичних виданнях. Гамсун у незвичайній манері передав складні психічні стани героя, його настрою, переходить від розпачу, гніву, важкої озлобленості до своєрідної ейфорії — оманному підйому сил. Читач "Голоду" змушений виконувати роль, відведену головному герою: він разом з ним переживає і сподівається, страждає від недоїдання і божеволіє, безнадійно метається в пошуках зі сторони убик, і, будучи вже в критичному стані, у маренні називає ім'я міфічної дівчини Ілаяли, що

тільки і здатно вийняти його з небуття.

Художні особливості "Голоду" виявляли типологічна спорідненість Гамсуна з поетикою творів Достоевського. Більше того, автор любить часто і багато говорити про російську літературу взагалі. Так, у "Містеріях", Гамсун вустами свого головного героя пропонує співрозмовникам порівняти три найбільш значимі, на його думку, історичні фігури, серед яких виявляються Лев Миколайович Толстой і Ісус Христос. У "Подорожі по казковій країні" Гамсун, розсікаючи простори неосяжної Росії, неодноразово повертається до теми "великої російської вісімки": саме таке число російських письменників він для себе виділяє. Достоевський займає тут особливе місце, оскільки Гамсун завжди визнавав значення і роль великого російського письменника для власного художнього розвитку. "Достоевський — єдиний художник, у якого я дечому навчився, він — найбільший серед російських гігантів", — писав він своїй дружині Марії Андерсен.

Більше того, і в самій Росії любили Гамсуна як у жодній іншій країні світу: вже в 1910 році у видавництві "Товариство А.Ф.Маркс" виходить повне зібрання творів письменника в п'ятьох томах. І це відбувається задовго до того, як письменник створить ще ряд шедеврів, одержить Нобелівську премію. Думка російських читачів збігалася з позицією ряду російських класиків. З приводу популярності Гамсуна в Росії та Україні А. І. Куприн у 1908 році пише: "І якщо тепер ім'я Гамсуна дійсно на вустах у всіх освічених російських читачів, то це явище приємно помітити, як ріст художнього розуміння і підвищення смаку".

Російські класики любили Гамсуна тремтливо, глибоко й осмислено. А.П.Чехов називав роман "Пан" "чудесним і дивним". Для А. А. Блока Кнут Гамсун "витончений поет залізних, північних ночей, північних заходів, що дзенькають дзвіночків, що проникнув у таємниці природи". А. М. Горький називав його "найбільшим художником, рівного якому немає в жодній країні".

Краще зі сказаного про великого норвезького письменника належить тому ж Куприну: "Він пише так само, як говорить, як думає, як мріє, як летить птах, як росте дерево. Усі його виступи, казки, сні, захоплення, марення, що були б безглузді і важкі в іншого, складають його тонку і пишну принадність.... І сама мова його винятковий — цей недбалий, інтимний, із грубуватим гумором, невимушений і трохи розпатлана розмовна мова, якою він начебто б розповідає свої повісті, один на один, найближчій людині і за який так і відчувається живий жест, презирливий блиск очей і ніжна посмішка".

Творчість Гамсуна зручно розглядати, підрозділяючи на періоди: тут чітко визначається ранній етап, багатий "міськими" романами, творами, що бувають психологізмом і людськими відносинами, любовними історіями. Теми, що хвилюють письменника наприкінці XIX століття, що відбилися в романах "Голод", "Вікторія", "Містерії" і що принесли Гамсуну світову популярність, по невідомих причинах ніколи більше його не залучать. Фахівці, звичайно ж, скажуть, що, мол, Гамсун кидає ці теми через особистісну революцію, що відбулася з ним, він став ненавидіти міське життя, не

злюбити ті технократичні процеси, що відбувалися на рубежі століть, все чіткіше й чіткіше став відчувати стійку ворожість до англійської цивілізації. Проте, це не повна відповідь на питання. Чому відбулася ця революція? Тому що він побував в Америці і зненавидів її? Можливо.

Як і герой роману "Голод", сам Кнут Гамсун, розпочавшись пробити собі дорогу на батьківщині, подібно тисячам інших норвежців, сідає на корабель і відправляється шукати щастя в Америку. Там він береться за будь-яку чорну роботу, голодує, доводить себе до нервового і фізичного виснаження. Він змушений повернутися в Норвегію. Тут йому вдається помістити кілька статей у газети, але цього недостатньо, щоб вижити, і Гамсун другий раз їде в США, наймитує, працює трамвайним кондуктором у Чикаго, виступає кілька разів з лекціями по літературі. Навесні 1988 року Гамсун знову повертається в Скандинавію, де в одному з копенгагенських журналів друкує перші розділи роману "Голод". Так після багатьох літ запеклої боротьби з бідністю і голодом він за допомогою того ж "Голоду" і великої самоосвітньої роботи стає професійним письменником.

Гамсун — самоучка, єдина освіта — це сільська школа, що навчила його грамоті. У багатьох своїх творах Гамсун виражає думки, що є, власне кажучи, його апологією, виправданням на користь самоосвіти: він ненавидить школу й університети, вважаючи їх не корисними, а навпаки, шкідливими для людини. Усім своїм життям Гамсун як би намагається довести свою правоту. Дійсно, зрілі романи вражають читача широким кругозором автора (утім, ранні твори не так вже значно і відстають у цьому плані): вони свідчать про гарну поінформованість в історії, культурі, філософії, релігії і т.п.

З'явилися в 1892 році "Містерії" позначили нову фазу розвитку письменника.

Художня архітектоніка "Містерій", самий принцип зображення життєвої ситуації, покладений в основу оповідання, був відзначений новизною й оригінальністю. Уся поетика роману, система відносин його героїв ґрунтуються на недовомленості. Якщо Бьєрнсон чи Ібсен у своїх реалістичних творах прагнули гранично ясно і вичерпно виявити суть людського характеру і ті відносини, у які люди вступають, то Гамсун накидає на все, що відбувається, покрив таємниці. Дія в його романі — драматичне, напружене, споруджуване на вкрай гострих психологічних конфліктах і зіткненнях — затягнуто завісою загадковості, нерозгаданості. Щирі першопричини вчинків діючих облич, і особливо головного героя Юхана Нільсена Нагеля (він же Сімонсен), сховані під поверхнею подій. Дія роману відбувається і розгортається в невеликому норвезькому містечку, куди в один прекрасний день з нізвідки прибуває згаданий головний герой. Ніяких причин (хоча не раз підкреслюється, що вони існують), ніякого чи становлення розвитку героїв — усі вони (тобто жителі містечка) з'являються перед читачем уже давним-давно "готовими" (чи "відточеними").

Нарешті, добуток "Пан" (1894) дає нам більш виразне представлення про тім, у якому напрямку буде рухатися письменник надалі. У цьому романі, перейнятому високою поезією, Гамсун підійшов до людини насамперед як до невіддільної частини природи. Головний герой, лейтенант Глан, що живе в лісі, здатний відчутти щиру волю і

повноту щастя лише там, наодинці з незгасаючим днем північного літа, вслухуючись у неспішний подих природи, що тче вічну нитку буття. У цивілізованому світі він почуває себе незатишно і ніяково. І усе-таки він періодично навідується в найближче людне містечко, де і виникає любов до Едварде, дочки місцевого купця Маку.

До історії Едварди і її батька Гамсун повернувся в романах "Бенони" і "Роза", написаних спустя десятків років, у 1908 році. Немов не в силах розстатися з враженнями молодості, Гамсун у цих сюжетно зв'язаних один з одним романах повернувся до персонажів свого більш раннього добутку (згодом подібне відбулося не раз).

Є й інший період, більш ранній. Тоді Гамсун, ще будучи підлітком, написав роман "Бергер" ("Бьергер"), що залучає критиків винятково з погляду цілком обґрунтованого інтересу до еволюції письменника. Вже в цьому добутку явно просліджуються характерні риси письменника, тут є присутнім зображення настільки улюбленої Гамсуном селянського життя, любов до природи, тема бурлаки і мандрівника, неприкаяної асоціальної особистості. Помітний взаємозв'язок з "Вікторією" ("Бергер" як би передбачає її) — романом про любов, що підніс світовий авторитет Гамсуна до небес.

Дійсно, "Вікторія" (1898) — один із самих значних творів світової літератури новітнього часу, присвячених любовній темі. Простий, драматичний і ємний сюжет повісти, що розповідає про глибокій, довгій і несправдженій любові двох людей, розділених становими перешкодами, майновими інтересами, помилковою мораллю.

Чи то сам Гамсун вирішив випробувати на собі образ блукача, чи те просто літературно вирішив його осмислити, проте, у двох невеликих повістях, "Під осінньою зіркою" (1906) і "Мандрівник, що грає під сурдинку" (1909), з'являється щось нове: письменник сам стає героєм своїх добутків, говорить від першого обличчя, бродяжачи по просторах Норвегії, те ідучи в ліси, те повертаючи в суспільство, де його неодмінно очікує вся розмаїтість людських відносин і соціальних конфліктів. Пізніше, у романі "Остання відрада" (1923) Гамсун завершить літературні експерименти подібного роду, виправдуючи свої вештання звичайними людськими почуттями: коли йому набридає в суспільство, він іде в ліси, у землянку; коли ж Гамсуну стає нудно в лісі, він бродить у пошуках спілкування, звертаючи те до лопарям, те в деяку садибу, то в місто.

Таємниця людської закритості, нездатності людей, що навіть люблять один одного, прорватися через цю закритість, перебороти сили взаємного відштовхування представлялося Гамсуну дуже важливою і значною, і він зобразив її в романі "Діти століття" (1913) і його продовженні — "Містечко Сегельфосс" (1915) — як найбільш характерну особливість людських відносин і фатальну рису дітей нової епохи.

Гамсун був визнаний гідним Нобелівської премії в 1920 році за роман "Плоди землі" ("Соки землі", 1917), що вився гімном селянській праці, роман, що Горький у листі до норвезького побратима по перу назвав "епічною ідилією", а син Турі, художник і письменник "євангелієм землі і праці". Головний герой цього роману-притчі Исаак перетворює дикий лісовий край у родючу ниву. У його образі втілений ідеал

норвезького селянина-трудівника, вільного і незалежного, нерозривно зв'язаного з рідною землею.

Скептичне відношення Гамсуна до буржуазної цивілізації позначилося в романі "Останній розділ" (1923), дія якого протікає головним чином у санаторії, що є зменшеною, ущільненою подобою суспільства. Роман писався в складний історичний час, коли над світом пронісся ураган війни і революцій. Будинок старого світу дало тріщину, і фундамент його був підірваний. І хоча ріст революційних настроїв у Скандинавії і на батьківщині Гамсуна не був настільки інтенсивний, як в іншій Європі, майбутнє капіталістичного суспільства малювалося письменнику досить похмурим. Він завершив роман апокаліпсичною картиною пожежі санаторію "Торахус", що супроводжувався загибеллю всіх його мешканців. Вічної і незмінний було лише життя, земні турботи і праці.

Час, однак, робила своє: історія, суспільні відносини, людська психологія не стояли на місці — вони мінялися, і цих змін не міг не зауважувати Гамсун. Мінялися і норвезьке село, і містечка, що лежали в шхер, — усі ставало іншим, чим у ту пору, коли жінки вели свої нескінченні розмови в колодязя. Гамсун спробував уловити вигляд того, що змінює історію і зветься прогресом; він став в обличчя заповзятливого, енергійного, спритного Августа — майстра на всі руки, головного героя трилогії, що складає з романів "Блукачі" ("Бурлаки", 1927), "Август" (1930) і "А життя продовжується" ("А життя йде", 1933).

Добутки ці дуже різноманітні: незважаючи на підкреслену реалістичність оповідання, соковитість і художню простоту зображення побутового тла, у тому числі і дрібних життєвих подробицях, пластичність діючих облич, у ньому чітко проступає схильність Гамсуна до символічної універсалізації ситуацій і характерів. Об'єднання частин трилогії образом Августа — бурлаки, що исколесили увесь світ (якщо вірити словам самого Августа), особистістю авантюристичного складу — перетворює весь добуток у філолофсько-шахрайський роман, дію якого частково відбувається в Поліні, типовому приморському норвезькому містечку, і частково в Сегельфоссе. Август, періодично загортаючи після своїх кругосвітніх подорожей у ці невеликі норвезькі поселення, щораз намагається змінити і привнести щось нове в "затхлу" і нестерпну, на його думку, життя цих містечок. Якої тільки ідеї не виникають у його голові: від відкриття банку, пошти до підстави рибної фабрики; деякі з них навіть дуже симпатичні і по своєму ліричні й прекрасні, як прекрасні привезені Августом казназвідки маленькі і чарівні ялинки; в Августа дещо навіть виходить, але, по великому рахунку, усе, що б він ні видумав, не приносить ніякої користі інертному існуванню норвезьких поселень. Він продовжують жити так, як жили раніш. Та й яка може бути користь від чи банку ялинок у цих глухих місцях? Але. Як тільки Август у чергов раз залишають Полен, його жителі починають розуміти, хто такий Август і яка від нього користь, та й попросту починають нудьгувати: їм стає ясно, що Август — це не просто людина, це биття серця самого життя, самого людського існування.

Романом "Замкнуте коло" (1936) фактично завершилася творча діяльність Гамсуна.

Що таке "Замкнуте коло"? Це той же "Голод", тільки навпаки; "Замкнуте коло" навіть звучить по-норвежски схоже (Sluttet i Sult). Уявіть собі людини, що страждає не від чи голоду убогості, а, навпроти, — від забезпеченого життя і світлого майбутнього. Це і є головний герой роману. Він не переносить розкоші, жити в умовах якої йому не раз пропонує доля: він спочатку безглуздо витратить гроші, а потім буде коротати своє існування в борг, — так йому більше подобається; він терпіти не може нормальних, "людських" умов проживання, — йому подавай чи землянку вагон; йому не подобається осілість, — він страждає від тривалого перебування на тому самому місці, його стихія — бродяжництво і блукання.

До останніх своїх днів Гамсун зберігав дивну ясність розуму, чому найкращим доказом служить написана їм у 1949 році у віці 90 років книга "На зарослих стежинах", що критики називали "як і раніше живою, стиснутою і яркою". Цей добуток носить напівпубліцистичний характер, у ньому Гамсун описує події, що відбулися з ним протягом тих декількох післявоєнного років, коли в Норвегії йшов знаменитий процес осуду колабораціонізму.

Якби Нобелівську премію по літературі могли б присуджувати неодноразово тому самому автору, то, я переконаний, Гамсуну вона б дісталася ще кілька разів. Принаймні, за роман "Жінки в колодязя". Ні, я зовсім не вважаю, що цей твір є найкращим у письменника. У дійсності вони усі в нього абсолютно рівноцінні; просто так вийшло, що я читав його романи саме в такій послідовності, де "Жінки в колодязя" були одним з останніх добутоків. І якби була інша послідовність, то, упевнений, що я в такий же спосіб відзивався б і про "Голод", і про трилогію про Августа, і про "Соки землі", і про "Містерії", і про "Пана", і про "Замкнуте коло".

Список літератури

1. Андрійченко В.М. Скандинавська література. — М., 1994.
2. Літературна енциклопедія. — М., 2000.